

The Gender Tender.

Is de geschiedenis voor lange tijd oneerlijk geweest over vrouwen? In 1917 is er algemeen kiesrecht in Nederland. Wel op vrouwen stemmen, maar niet actief stemmen. In 1919 wordt na veel strijd het actief Vrouwenkiesrecht in de Nederlandse Grondwet opgenomen, op 15 mei 1920 vindt de eerste vrouwelijke stem plaats. Daar zit dus een mallotig geschied-momentje toch....vrouwen pasten niet onder de noemer 'algemeen'? Nog zo'n leuke mijlpaal in de geschiedenis! Pas in 1957 mocht de vrouwelijke ambtenaar in dienst blijven ná haar huwelijk.....alsof je hersens verweekten bij het zetten van de handtekening onder het huwelijkse contract. Kan je er nog bij? Wie bepaalt dat nu? Hoe verkoop je dat? Wie geloofde dat? Wie volgde die regels op en waarom? Moest dat nou zo?? Nooit begrepen die onlogica & gedoe over vrouwen, dan is het jouw tijd voor The Gender Tender?!

The Gender Tender van de Rotterdamse Salon toont het verloop van het vrouwenthema vanuit allerlei kunstdisciplines. The Gender Tender klopt op de dichte deur in de 'open mind', verschuift het patroon in de caleidoscoop, laat andere tonen horen, streelt zachtjes open zenuwen, verrast het oog, scherpt het verstand, amuseert, verontrust en stelt tegelijkertijd op het gemak. Het Feest der (h)erkenning: 21^e eeuwse interdisciplinaire kunstzinnigheid!

Sekseongelijkheid in vakgebieden zoals kunst, mode, wetenschap en politiek is van alle tijden. Sinds kort weten we ook dat de "Fountain" – startpunt voor conceptuele kunst – niet aan Elsa van Freytag-Loringhoven maar abusievelijk aan Marcel Duchamp is toegeschreven..... zouden we kunnen aannemen dat de geschiedenis anders was gelopen als Elsa als oermoeder met haar object-trouvés was erkend? En wat als Marcel niet met haar veren was gaan pronken?

Het is echter altijd ook meer een kwestie van geschiedschrijving geweest. Wie schreef? Wat is het frame? Uit wiens vijver werd er gevist? Eigenlijk is het m/v vraagstuk caleidoscopisch: door de kijker te schudden veranderen de patronen. We geven een draai aan de caleidoscoop. Gaan goed zoeken naar niet vanzelfsprekende patronen. En gegarandeerd vinden we een trits verrassende vrouwen. Het ligt er maar hoe je kijkt en zoekt dus. Zie het lexicon van 1001 vrouwen van Els Kloek. Het vrouwelijk aanbod is door de eeuwen heen gewoon onderbelicht, bleek niet vanzelfsprekend, nu in de 21 eeuw is dat aan het kenteren. Kijk daarvoor naar de verrassende tentoonstelling Couples Modernes in Metz, nu in Barbican Art Gallery met Modern Couples Art, Intimacy en Avant-garde. Er was en is wel degelijk vraag naar die vrouwelijke impact.

De Rotterdamse Salon zet de spotlight op vrouwelijk succes, voorbij de onder-belichting of -waardering. Een keer niet bescheiden over vrouwelijk talent of originaliteit of intelligentie of kunde of bekwaamheden. Werk dat vrouwen mooier en aantrekkelijker maakt! Leuk om naar vrouwelijke genieën te kijken & luisteren.

Met haar The Gender Tender programma gaat de Rotterdamse Salon met gemak blikjes vrouwen opentrekken. Op een aangename manier de range van vrouwelijke denk- en doekracht laten zien. Is dat nou nodig, alleen vrouwelijke inspiratie? Is er wel behoefte aan een divers vrouwelijk perspectief als tegenhanger voor de mainstream? Een soort 'female gaze' in deze oververhitte #Metoo-tijden? Geen jammerklacht of aanval op het establishment bij de Rotterdamse Salon. Juist de verrassing, het niet vanzelfsprekende boeit! Het tonen en delen van zelfontplooiing en zelfbeschikking in een vrouwelijke waaier ter inspiratie. De Salon treedt daarmee in de voetsporen van Madonna: *"seek out strong women to befriend, to align yourself with, to learn from, to be inspired by, to collaborate, to support and to be enlightened with...."*

Met humor: ja, deze The Gender Tenderlezingen maken je hersens cool vet, Rotterdam wordt niet ontmand door dit programma. Geen uitsluiting: heren laten zich gaarne verrassen, zoals altijd vanzelfsprekend welkom in de Rotterdamse Salon! De Rotterdamse Salon maakt mensen wijzer, houdt van upgrading, verleggen van denkgrenzen. De discrepantie tussen dat wat vrouwen en mannen zijn en geacht worden te zijn, die regels kaart de Rotterdamse Salon even 1 programma aan! We zouden allemaal vrij moeten en kunnen zijn..... Een heerlijke ambitie voor de Rotterdamse Salon in 2019?

Programma:

1. De helicopterblik van Karin Haanappel over Herstory.

Karin's persoonlijke missie is om een egalitaire kunstgeschiedenis uit te dragen. Een kunstgeschiedenis waar mannelijke kunstenaars op gelijkwaardige voet staan met vrouwelijke kunstenaars. Een kunstgeschiedenis die start met de vroegste kunstuitingen van de moderne mens in prehistorische tijden toen er nog balans was. Zolang wij deze kennis niet hebben, kan deze ook niet tot voorbeeld dienen. Met als gevolg dat we een gekleurd geschiedenisbeeld voorgeschoteld krijgen. Het is de hoogste tijd om het verleden in het juiste perspectief te beschouwen zodat we naar een toekomst in balans kunnen groeien! Daarom in een sneltreinvaart met helicopterblik door de geschiedenis van vrouwelijke kunstenaars heen. Karin Haanappel doet de kick off van The Gender Tender op basis van haar boek haar boek 'Herstory of Art' (www.herstoryofart.nl). Zij is een expert op het leven & oeuvre van Camille Claudel.

2. Hear! Hear! Over vrouwelijke componisten! Andries Ponsteen, jurist en musicoloog.

Lang hadden vrouwen in de muziek niks te zoeken. Dat was de heersende opvatting. Gaandeweg mochten vrouwen zingen en spelen. Maar dirigeren of componeren waren taboe. Dat beeld is veranderd. Natuurlijk door de popmuziek, maar ook in de klassieke wereld. We ontdekken dat er eeuwen geleden al vrouwen waren die er muzikaal toe deden. Tegenwoordig is er geen enkele muzikale branche meer afgesloten voor vrouwen. Zijn ze bevrijd? Of toch nog het instrument van mannen?

Wel gehoord temperament: *Maar ze waren er toch al vroeg: Hildegard von Bingen bijvoorbeeld. Of als de 'zus of vrouw van': Nannerl Mozart, Fanny Mendelssohn, Anna Magdalena Bach, Clara Schumann etc. Vanaf de 19e eeuw waren er ook Nederlandse componistes: Van Zuylen, Bosmans, De Marez Oyens. Muzikale vrouwen zijn er in allerlei soorten, zowel uitvoerend als scheppend: Barbara Hannigan, Goeibaidoelina, Janine Jansen. Om maar te zwijgen van de talrijke topdames en powervrouwen van de popmuziek, zoals Beyoncé, Lady Gaga.*

3. **Legio vrouwelijke innovatie. Claudia Christern** (kunsthistorica).

Focust in deze lezing op vrouwen die niet bekend zijn om hun prestaties, maar hetzij een beroemde partner, hetzij om een andere, meer bij het vrouwelijke ideaalbeeld passende prestatie. Deze situatie berust op het feit dat mannelijke kunstenaars het vanzelfsprekend vonden om de vrouwelijke partners geen 'credit' te geven voor hun diensten.

Tevens besteedden historici later minder aandacht aan prestaties van vrouwen, die niet (ideaal)typisch vrouwelijk werden geacht. Geschiedenis is een menselijke constructie, die vaak méér of op zijn minst evenveel zegt over de tijd waarin ze wordt geschreven dan de historie. De keuze en interpretatie van bronnen wordt bepaald door de visie en denkbeelden van de historicus.

Een tip van de sluier: *Elsa Von Freytag, die waarschijnlijk de urinoir voor Duchamp heeft 'bedacht'. Luisa Marchesa di Casti performance kunstenaars avant la lettre. Emily du Chatelet, wis- en natuurkundige, minnares van Voltaire. Elisabeth Hauptmann, Margarete Steffin en Ruth Berlau, minnaressen van Brecht die voor 95% de Dreigroschenoper schreven.*

4. **Kijk! Vrouwelijke modeontwerpers. Carien Kanters** (kunsthistorica).

Ze waren er wel! Het maken van kleding is eeuwenlang door allerlei keuren (wetten) en strenge gildebepalingen voorbehouden geweest aan mannen. Vooral het feitelijke knippen en snijden van de stof mocht alleen door mannenhanden. Vrouwen mochten wel de patroondelen aan elkaar naaien en versieren of kleding verkopen in winkels. Toch hebben vrouwen invloed gehad op "mode", ze waren creatief in het omzeilen van de hen opgelegde beperkingen. Een van de oudste voorbeelden is Rose Bertin (1747-1813) die als jonge vrouw een winkeltje in linten en kant had in Parijs en o.a. aan de jonge Marie-Antoinette leverde. Ze werden dikke vriendinnen, en bedachten voortaan samen hoe de kleding van de koningin er uit zou zien. De enorme jurken werden dus weliswaar door mannelijke kleermakers gemaakt, maar in feite was Rose de ontwerpster. Na de Franse revolutie versoepelden de regels, en vooral tegen het einde van de 19de eeuw waren er veel vrouwelijke mode ontwerpsters. De salon van Jeanne Paquin was een must voor modieuze vrouwen in de Belle Epoque, ze stond bekend als een radicaal innovator. Jeanne Lanvin wist zich vanuit een armoedige afkomst op te werken tot een zeer welvarende zakenvrouw, en ging zich na haar scheiding ook bezighouden met het zelf ontwerpen van kleding voor vrouwen en kinderen. Was daarmee de oprichtster van het oudste nog altijd bestaande Haute Couture merk. Gabrielle Chanel werd eveneens min of meer uit noodzaak modeontwerpster, vereenvoudigde de mode voor vrouwen in de jaren '20 tot draagbare comfortabele en tijdloze klassiekers, terwijl haar tegenpool Elsa Schiaparelli (ook al na een scheiding) in de jaren '30 juist surrealistische kunstwerken van haar kleding maakte, en werd beschimpt omdat ze broekrokken ontwierp.

En nog meer: *de sculpturale plooiwerken van Madame Grès, de anti-esthetiek van de Japanse Rei Kawabuko, de exorbitante creaties van Vivienne Westwood die zich nooit iets aantrok van conventies en de sprookjesachtige technologische stunts van Iris van Herpen*

5. **Vrouwen die lezen zijn gevaarlijk. Martine Kouwenhoven** (tolk, *Lit. en Theaterwetenschap*).

Gebaseerd op het gelijknamige boek van Stephan Bollmann (Amsterdam, University Press). Men begint met het verbranden van boeken en men eindigt met het verbranden van mensen (Heinrich Heine). Op de brandstapels werden vroeger vooral vrouwen en boeken verbrand. Het onderwerp Lezende Vrouw fascineerde kunstenaars echter in alle tijden, alhoewel er vele eeuwen voorbij gingen voordat vrouwen mochten lezen wat ze wilden. Lezende vrouwen zijn dan ook vaak vastgelegd op schilderijen, tekeningen, foto's. Na een historische inleiding over de ontwikkeling van het lezen worden een aantal van deze werken nader bekeken.

Verder denken: <http://www.martineleest.be/>. Haar uitgangspunt is altijd dat een literair werk niet in een ivoren toren ontstaat. Een beter begrip van het mens- en cultuurbeeld uit de betreffende tijd en van de historische context waarin een werk ontstaat, maakt het lezen tot een totaalervaring en bijzonder verrijkend. Daarom wordt er ook gekeken naar de beeldende kunsten, de mode, de film, etc.

6. **Jos van der Burg (filmrecensent Parool) over the female gaze.**

De filmgeschiedenis staat bol van verhalen over mannen. Vrouwen kwamen en komen er nogal bekaaid vanaf. In de meeste films is de schijnwerper gericht op mannen en staan vrouwen, soms letterlijk, in hun schaduw. Hoog tijd voor de Female Gaze, de vrouwelijke blik. Nu eens geen films waarin vrouwen passief aan de zijlijn staan, maar films die om hen draaien. Films die over hun levens gaan, over hun verlangens en gevoelens.

Eyeopeners:

Suffragette (Sarah Gavron, 2015) over het feit dat rechten en verworvenheden niet uit de lucht zijn komen vallen, is te zien in het Britse historische drama *Suffragette* inzake de strijd voor het vrouwenkiesrecht in het begin van de vorige eeuw in Engeland. Na het zien van de film vergeet je nooit meer te stemmen bij verkiezingen.

Camille Claudel (Bruno Dumont, 2013). Dat de kunstgeschiedenis voornamelijk een geschiedenis is van mannen, komt doordat vrouwelijke kunstenaars gezien werden als halve garen. Vrouwen waren minnaressen en muzen van kunstenaar, dat sommigen ook kunstenaar wilden worden, paste niet in de patriarchale opvattingen in de kunstwereld. De weinige vrouwen die toch kunstenaar werden, betaalden een hoge prijs voor hun ambitie. Een tragisch voorbeeld is *Camille Claudel*, die door haar leermeester en minnaar Rodin aan de kant werd geschoven en in een inrichting belandde. Dat ze er nooit meer uitkwam, is te wijten aan haar familie, die zich schaamde voor haar kunstenaarschap. Ondanks het oordeel van een psychiater dat ze gezond was, liet de familie haar wegwijzen in de inrichting.

Much Loved (Nabil Ayoub, 2015). In sommige landen doet men alsof prostitutie niet bestaat. De film portretteert in Marrakech drie prostituees in hun werk en buiten hun werk. De vrouwen lijden onder de hypocrisie, maar *Much Loved* toont hen vooral als sterke persoonlijkheden, die zich niet in een slachtofferrol laten dwingen. Het vertoningsverbod van

de film in Marokko en het feit dat Ayoub en één van de actrices met de dood zijn bedreigd, zodat zij moesten onderduiken in Frankrijk, zegt alles.

Grace Jones: Bloodlight and bami (Sophie Fiennes, 2017) Veel documentaires over zangeressen gaan over vrouwen met wie het slecht afloopt. Zij zijn slachtoffer van schurken in de muziekindustrie en gaan ten onder aan stress en drugs. Het meest recente voorbeeld is Amy Winehouse. De in Jamaica geboren, maar in Amerika opgegroeide Grace Jones is uit ander hout gesneden. Grace Jones: Bloodlight and Bami portretteert haar als een ijzersterke vrouw, die weet wat ze wil en iedereen die haar tegenwerkt rauw lust. De film volgt haar op haar wereldtournee op podia en in hotelkamers, maar ook op bezoek bij haar familie in Jamaica. Schitterend om te zien hoe zij zichzelf en haar artistieke integriteit bewaakt in de geldbeluste muziekwereld.

The Gender Tender is een ontwerp van de Rotterdamse Salon, tekst Anja Berkelaar, talloze inspiratiebronnen, 31-10-2018.